

گفت‌وگوی صبا با مجید کریمی، کارگردان «در سپهر ایران»

ردپای نور در معماری ایران

برای شناخت هر ملتی پرداختن و نقب به گذشته‌اش راهگشا است و این مسیر در سینمای مستند بسیار اثرگذار است. مجید کریمی در «در سپهر ایران»، به واکاوی در باستان‌شناسی و کاوش در معماری مهرابه‌ها، معابد مهرپرستی، آتشکده‌ها، چهارطاقی‌ها، مساجد، کلیساها و دیگر بناهای دوران ایران باستان و دوران اسلامی به‌عنوان محورهای اساسی این مستند پرداخته و به دنبال اندیشه نور ایرانیان در معماری دوران‌های مختلف تاریخ ایران زمین بوده است. با او که بیش از سه دهه در حوزه سینمای مستند فعالیت می‌کند و آثار مهمی ساخته است، درباره ساخت مستندش و حضور در جشنواره فیلم فجر گفت‌وگویی انجام داده‌ایم.

احمد محمد اسماعیلی
گفت‌وگو

○ از ایده شکل‌گیری ساخت مستند «در سپهر ایران» بگویید؟

سال‌ها پیش، در جریان ساخت مستند «سنگ‌نگاره‌های تیمره» با روایتگری استاد داریوش ارجمند، متوجه پیوند عمیق تماشاگر با تاریخ ایران و بازخوردهای مثبت آن شدم. همین تجربه باعث شد تا از سال ۱۳۸۶ به‌طور جدی به مستندسازی در حوزه تاریخ ایران فعالیت کنم؛ مسیری که در ادامه با ایجاد ارتباط با مؤسسه باستان‌شناسی دانشگاه تهران و انجام پروژه‌های پژوهشی و کاوشگری همراه شد و موضوع اندیشه نور در معماری به‌قدری برایم جذاب بود که چند سالی را صرف تحقیق، پژوهش و کار روی این محور کردم تا در نهایت به یک فیلم‌نامه سریالی منسجم رسیدیم. در این طرح، ما کل تاریخ ایران را از زمان ورود و سکونت آریایی‌ها به فلات مرکزی ایران تا دوران اسلامی، با تمرکز ویژه بر ردپای نور در معماری دوره‌های مختلف، مورد بررسی قرار دادیم.

○ در این مستند برایتان طرح چه مسائلی در اولویت بود؟

در مستند «در سپهر ایران» به نشان دادن بازشناسی فرهنگ، تمدن، اندیشه‌ها و باورهای مردم فلات ایران پرداختیم. در ابعاد مختلف باستان‌شناسی، معماری، اسطوره‌شناسی و سایر المان‌های فرهنگی در جغرافیای پهناور ایران است که ما این باورها را در ساخت‌های مختلف زمانی مورد بررسی و بحث قرار دادیم. در این مستند سعی داشتیم که مخاطب هدف را با ادبیات باستان‌شناسی و مطالعات معماری از منظر اندیشه ایرانیان نسبت به پرستش ایزدان طبیعت آشنا کنیم و به‌عنوان محوری‌ترین پرسش، به دنبال یافتن تجلی اندیشه نور در کالبد معماری دوران‌های مختلف تاریخی برویم.

○ پروسه تحقیق و پژوهش این مستند چگونه انجام شد؟

مرحله تحقیق و پژوهش این اثر نزدیک به سه سال طول کشید. پس از اتمام این مرحله، نگارش نهایی فیلم‌نامه را آغاز کردیم که حدود شش ماه زمان برد و در نهایت نسخه نهایی جهت طی مراحل اجرایی به مرکز گسترش سینمای مستند و تجربی تحویل دادیم. بعد از قرارداد تولید با مرکز گسترش و تحویل فیلم‌نامه، قریب به دو سال و اندی به‌صورت

به دنبال ردپای نور در دوران‌های مختلف تاریخی ایران بودم.

○ در چه بحثی این مسئله قابل تعریف است؟

اینکه معمار به نور اندیشه است. که این اندیشه از دوران سکونت آریایی‌ها در فلات مرکزی ایران آغاز می‌شود و مثل ساکنین بومی فلات برای ایزدان طبیعت (آب، باد، خاک و آتش) احترام قائل بودند و برای این عناصر چهارگانه ایزدان مینوی تصویر کردند؛ مثل آب که نماد آناهیتا است و با اهریمن‌ها مبارزه می‌کردند و بررسی کردیم موقعی که آریایی‌ها در این فلات ساکن شدند، معابدی مثل مهر ساخته شد. در این معابد منابعی برای تابش نور دارند و حتی در معابدی مثل معبد قدمگاه آذرشهر در آذربایجان و ورجا در شهر مراغه که در دل کوه‌ها کنده شده، این منابع نوری دیده می‌شود. در همه این معابد معمار به نور فکر کرده است. در ایران باستان در سقف کاخ‌های هخامنشی این رویکرد دیده می‌شود.

○ در دوران اسلامی هم این رویکرد دیده می‌شود...

بله، در این دوران هم رویکرد وجود دارد و شما موقعی که وارد مسجد شیخ لطف‌الله می‌شوید، با توجه به وسعت محوطه نورش تأمین شده است و معمار با همان تئوری غلبه نور و روشنایی بر تاریکی و شکر کارش را انجام می‌دهد؛ سنتی که از همان ابتدای تاریخ ایران در تفکر همه مردم وجود داشته است و معماران و طراحان هنر خودشان را به رخ می‌کشند. در این دوره علاوه بر ایجاد تزئینات داخلی، معماران می‌آیند و با تعبیه پنجره‌های دوجداره با لایه درونی و بیرونی زیر گنبد این منابع نوری را تأمین می‌کنند.

○ حضور در جشنواره فیلم فجر با توجه به اینکه تمرکز بر فیلم‌های بلند داستانی است برایتان چه ویژگی‌هایی دارد؟

هر جشنواره ویژگی‌های خاص خودش را دارد و حضور در جشنواره‌ای مثل فجر که در ابعاد گسترده و بزرگ برگزار می‌شود، بحث دیده‌شدن فیلم مهم است و امیدوارم فیلم‌های مستند با نگاه کارشناسی‌شده‌ای مورد ارزیابی قرار بگیرند. البته در جشنواره سینماحقیقت فیلم «در سپهر ایران» مورد بی‌مهری، کم‌لطفی و دیده‌نشدن قرار گرفت.

تخت جمشید، ناچار به اخذ پنج نوع مجوز مختلف از نهادهایی نظیر نیروی انتظامی، وزارت میراث فرهنگی، شورای تأمین و مجوز هلی‌شات و سایر ارگان‌های ذی‌ربط در هر استان بودیم. فقدان هر یک از این مجوزها می‌توانست کل پروژه را با بن‌بست قانونی و توقف کامل فیلمبرداری روبه‌رو کند.

○ مستند «در سپهر ایران» در چه ژانری قابل ارزیابی است؟

این مستند در واقع هم در ژانر تاریخی و معماری قابل ارزیابی است و همان‌طور که اشاره کردم در این مستند

مستمر درگیر مراحل مختلف تولید بوده‌ایم و برای تصویربرداری به ۱۸ استان و ۲۶ شهرستان در سراسر ایران سفر کردیم. پروژه ما شامل ۹۷ لوکیشن بود که در ۲۶ شهر و استان کشور پراکنده بودند.

○ با توجه به حساسیت‌هایی که برای کار در محوطه‌های باستانی وجود دارد، برای گذراندن مجوز با چه چالش‌هایی روبه‌رو بودید؟

برای ساخت این اثر با چالش‌های زیادی برای دریافت مجوزهای مورد نیاز روبه‌رو بودیم؛ به‌طوری که برای ورود به هر سایت تاریخی مثل

در مسیر ساخت ایرانیم...

آبادراه‌ران‌شال

#ساخت_ایرانی

